

ارزیابی وضعیت و ارائه راهبرد برای ایجاد انگیزه در دانشجویان ارشد رشته معماری اسلامی دانشگاه هنر اسلامی تبریز*

پریسا هاشمپور**

استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.
(تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۲/۸، تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۷/۲۰)

چکیده

رشته مهندسی معماری اسلامی در پی تأمین نیازها و خواسته‌های جوامع مسلمان جهت ایجاد گونه‌ای از معماری است که متناسب با فرهنگ ایرانی-اسلامی و در جهت تعالی و کمال انسان‌ها باشد. انگیزه‌بخشی به آموزش معماری اسلامی عاملی است که مستقیم یا غیرمستقیم بر نتیجه آموزش اثر می‌گذارد. هدف از این تحقیق تعیین راهبرد برای ایجاد انگیزش در دانشجویان رشته معماری اسلامی است. این پژوهش با در نظر گرفتن ماهیت آن و نحوه جمع‌آوری اطلاعات و با توجه به ابزار مورد استفاده که پرسشنامه است، به صورت پیمایشی می‌باشد. جهت تلفیق و ایجاد نظر واحد و مشترک پس از اخذ نظر ذی‌نفعان (اساتید، دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته) با به‌کارگیری پرسشنامه، از روش دلفی استفاده شده است. در نهایت به منظور ارزیابی عوامل تأثیرگذار روی انگیزش نسبت به تهیه ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و عوامل خارجی اقدام و برای نرمالیزه کردن ضرایب ماتریس‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. مدل مورد استفاده در ارائه راهبردها، مدل SWOT است. با مبنا قرار دادن نقش دانشکده در تقویت انگیزه، عوامل مؤثر در انگیزه دانشجویان به عوامل داخلی اساتید، برنامه‌های دانشکده و مکان آموزشی تقسیم و عوامل خارجی به محیط اجتماعی فرهنگی، محیط علمی، شرایط اقتصادی دسته‌بندی گردید. طبق بررسی‌های انجام‌شده، ۱۳ نقطه قوت و ۱۲ نقطه ضعف در روند و نوع آموزش معماری اسلامی به‌دست آمده و ۱۰ فرصت شناسایی و ۲۳ تهدید مشخص شده است. در نهایت راهبردهای فرصت قوت (SO)، فرصت ضعف (WO)، تهدید ضعف (WT) و تهدید فرصت (ST) جهت بهبود انگیزه دانشجویان ارائه شده است.

واژگان کلیدی

انگیزه، معماری اسلامی، دانشکده، ارزیابی عوامل، راهبرد.

* این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی به شماره قرارداد ۱۸۸۶۳ مورخ ۹۳/۶/۱ با عنوان «ارزیابی وضعیت و ارائه راهبرد برای ایجاد انگیزش در دانشجویان ارشد رشته معماری اسلامی ورودی ۹۱ الی ۹۳ دانشگاه هنر اسلامی تبریز» می‌باشد که با حمایت مالی دانشگاه هنر اسلامی تبریز انجام گرفته است.

** نویسنده مسئول مکاتبات: E-mail: p.hashempour@tabriziau.ac.ir

مقدمه

رشد جامعهٔ امروزی و فردای این سرزمین (Noghrekar, 2014, 151). با در نظر گرفتن ضرورت این رشته در اسناد بالادستی، مانند سند چشم‌انداز بیست‌ساله و برنامهٔ پنج‌ساله، نوین‌یاد بودن آن، تشویق و ترغیب دانشجویان در ادامهٔ تحصیل در این رشته اهمیت مضاعفی می‌یابد. فراهم‌آوردن بسترهای لازم در محیط دانشگاه برای رسیدن به این هدف با بررسی وضعیت کنونی و ترسیم وضعیت مطلوب، برنامه‌ریزی برای آینده را امکان‌پذیر می‌سازد. با توجه به نقشی که تزکیه و پرورش در آموزش رشتهٔ معماری اسلامی دارد، علاقه و خواست درونی دانشجو در پذیرش و استقبال از رشته نقش مهمی دارد و به بهبود وضعیت رشته و مقبولیت آن در جامعه کمک می‌کند. رسیدن به اهداف رشته، محققان و دانشجویان با انگیزه می‌طلبند تا با تمام توان در جهت تعالی معماری کشور ایران گام بردارند. هدف اصلی این مقاله تعیین راهبرد برای ایجاد انگیزش در دانشجویان رشتهٔ معماری اسلامی است که در آن عوامل درونی مانند برنامه‌ها و نحوهٔ ارائهٔ دروس و اساتید و دیگر عوامل مرتبط در کنار عوامل بیرونی مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. در نهایت با شفاف‌کردن تنگناها و نقاط ضعف، راهکارها و برنامه‌های لازم تدوین و تنظیم می‌شود. در این راستا پس از مشخص شدن اهمیت انگیزه در یادگیری، نقش دانشکده در تقویت انگیزه با تعیین عوامل داخل و خارج دانشکده مشخص می‌شود. آموزش رشتهٔ معماری اسلامی متناسب با هدف رشته شرایطی می‌طلبد که در میزان تأثیر هر یک از عوامل ذکر شده مؤثر است. با تعیین این عوامل و میزان تأثیر هر یک از آنها می‌توان به راهبردهایی جهت تقویت انگیزهٔ دانشجویان معماری اسلامی دست یافت.

اطلاعات و همچنین ابزار مورد استفاده، از جمله پرسشنامه، به صورت پیمایشی است. به منظور ارزیابی عوامل اثرگذار بر

اسلام با نگرش توحیدی در جهان توسعه یافت و ایجاد بناها و شهرها با بینش و تفکر الهی موجب شکل‌گیری معماری و شهرسازی اسلامی شد. معماری اسلامی، معماری محتوایی و معنایی است که ماهیت وجودی‌اش، جهت‌گیری و جهت‌دهی به سوی ذات یگانهٔ الهی و در راه تقرب به اوست. این معماری هویت خود را از هویت اسلام گرفته و نمود عینی مکتب اسلام در خلق فضای معماری است. لذا تلاش جوامع اسلامی در چهارده سدهٔ گذشته و دوران معاصر تقرب به این نوع معماری بوده و در برخی دوره‌های تاریخی به تجلیات درخشانی منجر شده است.

ایجاد انگیزه نقش مهمی در آموزش دارد. در متن رسالهٔ *اخوان الصفا* در تأکید بر نقش انگیزه در یادگیری آمده است: «بدان ای برادر! که ما در هر علمی چیزی شبیه مقدمه و مدخل می‌آوریم تا برادران ما را به شناخت آن علم وادارد و برای تحصیل آن بر سر شوق آورد که چون شوق ایجاد شد، حرص بر آگاهی پدید آید.» (Fereydooni 2007).

رشتهٔ معماری اسلامی در پی تربیت متخصصانی است که در حوزهٔ شناخت و بازآفرینی اصول، مبانی و الگوهای معماری اسلامی تبحر پیدا کنند و بتوانند آن معماری را خلق کنند که پاسخگوی نیازهای جامعهٔ اسلامی باشد. الگوی اسلامی ایرانی از سوی رهبر فرزانهٔ نظام به عنوان گفتمانی در همهٔ عرصه‌های تمدن‌سازی نوین ایرانی اسلامی مطرح شده است و از نظر ایشان، باید دارای چهار شاخصهٔ کلی باشد: نخست مبتنی بر آموزه‌های اسلام؛ دوم متناسب با مجموع شرایط بومی و امکانات درونی و بیرونی، نیز بر پایهٔ تجربهٔ تاریخی کشورمان؛ سوم بهره‌مندی از دستاوردهای علمی جهان؛ و چهارم در جهت برآوردن مجموع نیازها و زمینه‌ساز

روش تحقیق

روش پژوهش با توجه به ماهیت آن و نحوهٔ جمع‌آوری

انگیزش را این‌گونه تعریف می‌کنند: فرایند درونی که رفتار را در طول زمان فعال می‌کند، هدایت می‌کند و نگه می‌دارد (Nikkar, Hojat and Izadi 2013, 88). پژوهش‌ها نشان داده است که انگیزه‌بخشی به دانشجویان، در زمینه یادگیری اهمیت مطلوب‌تری در مقایسه با هوش دارد و بین میزان دستیابی به اهداف آموزشی و ابعاد مختلف انگیزه تحصیلی رابطه معناداری وجود دارد (Standage 2002). انگیزه‌دادن یعنی گرایش به تلاش برای انتخاب فعالیت‌هایی که هدف آنها برای رسیدن به موفقیت یا دوری از شکست است (Kadivar 2014).

در واقع انگیزه موتور محرک تلاش و فعالیت برای یادگیری است و میزان یادگیری دانشجویان را به حداکثر می‌رساند. بین انگیزش و یادگیری رابطه دوسویه وجود دارد نه یک‌سویه (Gagne 1989, 411). عوامل متعددی بر انگیزش و یادگیری تأثیر می‌گذارد. این عوامل در ارتباط متقابل با یکدیگر قرار دارد. با وجود این، شیوه انتخاب و سازماندهی فعالیت‌های تدریس و یادگیری و نیز شرایط محیط یادگیری، نقش بسزایی در کمک به دانشجویان در نیل به موفقیت دارند. از این رو با تنظیم اهداف واقع‌بینانه و مناسب، انتخاب تجارب و تکالیف مناسب برای یادگیری و سازمان‌دهی صحیح آنها می‌توان موفقیت دانشجویان را تسهیل نمود (Biehler 1993).

این مجموعه ممکن است شامل ویژگی‌های یادگیرنده، برنامه‌های درسی به لحاظ کمی و کیفی، ویژگی‌های اساتید، شرایط و ویژگی‌های محیط آموزشی، فعالیت‌ها و تکالیف یادگیری، جامعه، خانواده و سایر عوامل محیطی باشد (Shuari 1989). در این مقاله با توجه به هدف تحقیق که نقش دانشکده در تقویت انگیزه دانشجویان می‌باشد، عوامل مؤثر در ایجاد انگیزه در دانشجویان را می‌توان به عوامل خارج از دانشکده و عوامل داخلی که مربوط به داخل دانشکده است تقسیم کرد (تصویر ۱).

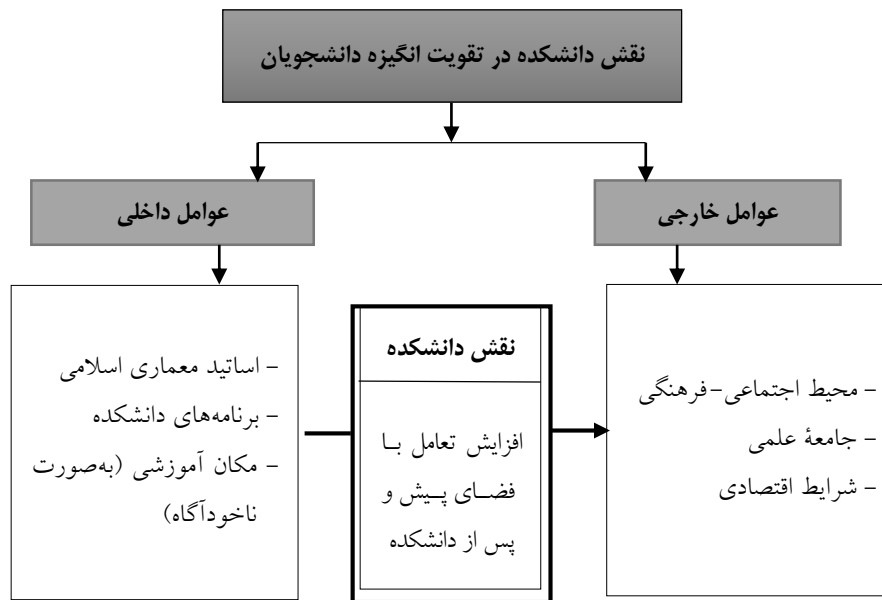
۱. عوامل داخل دانشکده

عواملی که با ورود دانشجو به دانشکده در انگیزه او تأثیر می‌گذارد عبارت است از:

روند انگیزش، نسبت به تهیه ماتریس‌های لازم (ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و عوامل خارجی) اقدام گردید. در زمینه متعادل کردن ضرایب ماتریس‌ها، از نرم‌افزارهای Excel و SPSS استفاده شده و ارائه راهبردها نیز با استفاده از مدل سوات (SWOT) انجام گردید. یکی از روش‌های مورد استفاده در این قبیل عملیات‌های آماری، روش ماتریس سوات است. با استفاده از این روش، نقاط قوت (S)، نقاط ضعف (W)، تهدیدها (T) و فرصت‌ها (O) جهت تعیین مؤلفه‌ها و راهبردها مشخص می‌شود. در برنامه‌ریزی راهبردی عوامل داخلی و خارجی و موضوعاتی که در این خصوص بر روند بهبود آموزش معماری اسلامی تأثیرگذار هستند مورد بررسی قرار می‌گیرد. در بخش تدوین عوامل مؤثر، قلمرو تحقیق دانشجویان (ورودی‌های ۹۱-۹۴)، اساتید و دانش‌آموختگان معماری اسلامی هستند که با موضوع آموزش معماری اسلامی در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز در ارتباط می‌باشند. جهت تلفیق و ایجاد نظر واحد و مشترک از راه اخذ نظر ۱۰۰ نفر از ذینفعان (= دانشجویان، دانش‌آموختگان و اساتید رشته معماری اسلامی)، از روش دلفی استفاده شده است. به طوری که بعد از اخذ نظر، باقی نظرات جمع‌بندی و دسته‌بندی شده و در چند مرحله نسبت به ایجاد نتیجه کلی و مشترک اقدام گردید. پس از تعیین عوامل، امتیازدهی به عوامل از سوی ۲۰ نفر از اساتید دانشکده انجام گرفت. در این قسمت تحقیق، عملیات به صورت تحقیقات عملی-کاربردی روند خود را طی کرد. در نهایت راهبردهای فرصت قوت (SO)، فرصت ضعف (WO)، تهدید ضعف (WT) و تهدید فرصت (ST) به منظور بهبود انگیزه دانشجویان ارائه گردید.

عوامل مؤثر بر انگیزه‌بخشی به دانشجو

انگیزه از بااهمیت‌ترین وجوه فرایند آموزش است. به‌گونه‌ای که فرد برای یادگیری، آموزش‌دادن، فعالیت علمی و حتی حضور در فضای آموزش، نیاز به انگیزه دارد. انگیزش چیزی است که آدمی را به پیش‌رفتن وامی‌دارد، در حال پیش‌رفتن نگه می‌دارد و مقصد او را مشخص می‌کند (Slavin 2006). برخی روان‌شناسان همچون الکساندر، پیترریچ، شانک و استیپک

تصویر ۱: عوامل مؤثر بر انگیزه دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی در دانشکده

Fig. 1: Factors affecting students' motivation

الف) استاد: استاد، راهنما و هدایت‌گر دانشجو است. علم و دانش و بینش و منش استاد در طول کلاس از سوی دانشجو رصد می‌شود و قابل انتقال است. در پژوهش‌های انجام‌گرفته، نقش استاد در ارتقای انگیزه دانشجویان بسیار مؤثر و برجسته است (Molavi 2007; Howel 2005). تأثیر استاد در انگیزه دانشجویان در چهار مقوله کلی «روابط انسانی»، «مهارت‌های تدریس»، «ویژگی‌های شخصیتی» و «ارزشیابی تحصیلی» بررسی می‌شود (Talebzadeh Shoshtari and Pourshafaei 2011, 93). اگر اساتید فاقد ویژگی‌های لازم، یعنی الگودهی، علاقه‌مندی، گرمی و هم‌حسی و انتظارات مثبت باشند، هیچ یک از عناصر یادگیری چندان مفید و مؤثر نخواهد بود (Parsa 1996). اساتید با تشویق و تقویت کنجکاوی و اعتمادبه‌نفس و خودکارآمدی دانشجو و استفاده از راهبردهای مؤثر یادگیری، مهارت‌های فردی و اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی، می‌توانند با رشد سطح شناختی، ظرفیت‌های فراشناختی (از قبیل یادگیری برای یادگیری) را در دانشجو افزایش دهند (Herlo 2015, 1305-9). استادی که به ضرورت رشته باور داشته باشد و به همراه دانشجو مسیر رسیدن به کمال در علم و حرفه و اخلاق و معنویات را طی کند، انگیزه تحصیل در دانشجو را تقویت خواهد کرد.

ب) برنامه آموزش: یافتن نقاط قوت و ضعف آموزشی، ایجاد پتانسیل‌های قوی در بحث پیشرفت تحصیلی و به‌روز بودن برنامه‌های درسی آموزشی باید در امتداد روش‌های صحیح و نوین آموزشی با حفظ موجودیت هویت درسی قرار داشته باشد تا در دانشجویان رغبت و انگیزه برای یادگیری ایجاد کند. محیط آموزشی یا دانشکده کارآمد باید در اندیشه رفع موانع حضور کم و بی‌رغبت دانشجویان و دیگر عوامل باشد و خود را زمینه‌ای برای تمامی تحولات شخصی و عمومی مخاطبانش قرار دهد (Glover 1990). دلیل اصلی انجام فعالیت‌های انگیزه‌بخش این است که دانشجو به تدریج از انگیزه‌های بیرونی به سمت انگیزه‌های درونی هدایت شود. این فعالیت‌ها باید با توجه به مسائل روز و با نگاهی عمیق به مشکلات حال و آینده جامعه و حرفه برنامه‌ریزی شود. برگزاری همایش‌ها و سمینارهای تخصصی و کرسی‌های نظریه‌پردازی از جمله فعالیت‌ها و برنامه‌های دانشکده است که شور و هیجان علمی را در دانشگاه برای کسب علم افزایش می‌دهد.

ج) مکان آموزش: مکان آموزش از چنان قدرتی برخوردار است که به صورت ضمنی و غیرمستقیم و ناخودآگاه بر آموزش‌دهنده (معلم) و آموزش‌گیرنده (متعلم) و

ب) جامعه علمی: تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری در حوزه‌های علمی باید در بستر تاریخی، فرهنگی، معرفت‌شناختی و متناسب با نیازهای جامعه انجام شود. جامعه علمی عبارت است از محیط‌های آموزش خارج از دانشگاه که محیط علمی قبل از دانشگاه و بعد از آن در داخل و خارج کشور را شامل می‌شود. استقبال دانشگاه‌ها و سایر محیط‌های آموزشی از دانش‌آموختگان رشته و امکان تحصیل در مقاطع بالاتر، در کنار عوامل دیگر، انگیزه برای انتخاب و تحصیل در رشته را افزایش می‌دهد.

ج) عامل اقتصاد (اشتغال و درآمدزایی): یکی از موارد تأثیرگذار در انگیزه دانشجوی نسبت به رشته تحصیلی بحث اشتغال و درآمدزایی است. در تحقیقی که بر اساس نظر اساتید در خصوص انگیزه دانشجوی تدوین شده، ضمن اشاره به کاهش انگیزه تحصیلی در سال‌های اخیر، مهم‌ترین عامل آن کاهش فرصت‌های شغلی تعیین شده است (Talebzadeh Shoshtari and Pourshafaei 2011, 92). این امر لزوم برقراری تناسب میان نوع و ظرفیت رشته‌ها از یک‌سو و نیازهای بازار از سوی دیگر را آشکار می‌کند.

آموزش معماری اسلامی

معماران مسلمان آثار معماری خود را با بهره‌گیری از خدامحوری آن‌چنان انجام داده‌اند که انسان از محیط و فضای این آثار بهره می‌برد و حالتی را در مخاطب خود ایجاد می‌کند که همچون واسطه‌ای برای حضور در فضایی منقش به خدای تبارک و تعالی است. این‌چنین، معماران مسلمان سعی نموده‌اند تا آثارشان را واسطه‌هایی برای تعالی روحی و سیر معنوی به سوی ملکوت اعلا قرار دهند (Sayegh 1999). زبان مشترک معماری اسلامی در سراسر تاریخ معماری، نگاه معنوی است و آینده معماری اسلامی را نیز می‌توان با تکیه بر آن دوباره‌سازی نمود. معماران اسلامی بدون کمترین خودنمایی به خلق شاهکارهای معماری می‌پرداختند و بی‌آنکه نام خود را بر سرزبان‌ها جاری سازند، عمل خود را تقدیم خالق و خلق می‌کردند (Pirnia 1993). در آموزش معماری اسلامی باید اصل را بر آموزش درونی معمار قرار داد و پرورش استعدادهای فطری دانشجویان را در

محتوای آموزش اثر می‌گذارد. مکان حتی اگر در خودآگاه آموزش دهنده و آموزش گیرنده مقام نیابد، به صورت ضمنی اثرات مهمی بر متن آموزش و نحوه ارتباط دانشجویان، اساتید و جامعه خواهد گذاشت و در صورت برخورد آگاهانه و اهمیت دادن در حوزه آموزش، اثرات و ثمرات بسیاری را به ارمغان خواهد آورد.

۲. عوامل خارج از دانشکده

عوامل خارج از دانشکده که محیط پیش و پس از دانشکده را شامل است و مستقیم و غیرمستقیم بر تصور ذهنی دانشجو از رشته تحصیلی خود اثر می‌گذارد عبارت است از:

الف) محیط اجتماعی- فرهنگی: محیط آموزش حتی در صورتی که همه دست‌اندرکاران آن متعلق به یک فرهنگ باشند، یک محیط فرهنگی- اجتماعی است. این محیط از خانواده و فرهنگ خانوادگی تا جامعه، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها، خرده‌فرهنگ‌ها و فرهنگ عمومی را دربرمی‌گیرد. سیاست‌گذاری‌های کلان حکومت که در آیین‌نامه‌های بالادستی صورت می‌گیرد، نقش اساسی در پرورش زمینه‌های علمی و تحقیقی دارد. محیط اجتماعی- فرهنگی شکل‌دهنده اعتقادات و اندیشه‌هاست (David and DiGiuseppe 2010). افکاری که آدمی درباره خود و جهان اطرافش دارد، انگیزه‌های او را شکل می‌دهد (Dryden and Branch 2008) و تجربه دانشجوی در گذشته و شرایط اجتماعی- فرهنگی در انگیزه‌های تحصیلی دانشجویان تأثیر مثبت دارد و موجب موفقیت آنان در حوزه تحصیل می‌شود (Ozer and Akgun 2015, 1291). اگر یادگیری و پیشرفت در محیط آموزشی به صورت فضیلت شخصی مهم و موضوع معنوی تلقی شود و این امر واکنش مثبتی از سوی سایر دانشجویان و خانواده داشته باشد، ترویج این فرهنگ می‌تواند به یادگیرندگان در پوییدن راه دانش انگیزه بدهد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد والدین، مهم‌ترین عامل مؤثر بر انگیزه دانشجویان برای یادگیری هستند. نقش آنان در برانگیختن فرزندان‌شان به یادگیری در هر مرحله از رشد غیرقابل‌انکار است (Spaulding 1992). به‌طوری که این تأثیر تا سال‌های فارغ‌التحصیلی و فراتر از آن ادامه دارد.

جدول ۱: مراتب اول آموزش شاگردان معماری

Table 1: First steps in teaching students of architecture

پالایش	پرورش	استعدادیابی
زدودن موضوعات نامرتبط و آشناسازی با نیک‌اندیشیدن و موضوعات مرتبط	تقویت ظرفیت‌های موجود در شاگردان و افزایش ظرفیت‌های درگیر و کارا	شناسایی استعداد شاگردان و پرورش آن و قرار دادن این پتانسیل‌ها در جهت و نوع هدف خاص رشته

بازرزش زیر از فتوت‌نامه معماران و بنایان و اصول آیین جوانمردان و طریقت معماران قابل استخراج است: (۱) حرفه خود را دارای منشأ مقدس دانستن، (۲) متعلم معماری بودن، (۳) پیوند آموزش با تشکیلات صنفی، (۴) عضو جامعه دانستن خود، (۵) مسئول در قبال حرفه، (۶) تحکیم حلقه ارتباط، (۷) شاگرد بودن، (۸) رابطه استاد و شاگرد، (۹) حفظ و بقا و (۱۰) اخلاق. استادان معماری اسلامی سنتی به همراه آموزش عملی و نظری شاگردان، به پرداختن روحیات و خلیقات آنان با توجه به این اصول اقدام می‌کردند و آنها را از هر نظر برای حفظ و پیشرفت حرفه معماری مهیا می‌ساختند (Agasharifiane Esfehane and Aminpour 2016, 89-90).

به‌کار بستن این نتایج در روند آموزش معماری اسلامی حاضر می‌تواند راهگشایی کاربردی جهت رفع ابهامات آموزشی این رشته و پاسخی بر چگونگی آموزش دانشجویان آن باشد. از جمله دیگر مواردی که به‌صورت ایراد نکات و نصایح مذهبی در روند آموزش معماری اسلامی نقش داشته و اکنون نیز می‌توان از آن بهره برد این سه مورد قابل ذکر است: الف) زنده‌نگاه داشتن فرهنگ ولایت و تشیع در طول حیات حرفه‌ای، ب) جامعه عمل پوشاندن به اخلاق و ارزش‌های والای اسلام و ج) تشکیل سازمان‌ها و نهادهای مردمی در تمامی طبقات و صنوف اجتماع (Nadimi 2007). با بررسی و تحلیل این نکات می‌توان جنبه‌های مثبت و کارآمد برای زمان حال این موضوعات را دریافت و در روند آموزش معماری امروز مورد استفاده قرار داد.

با توجه به سه منزل «تزکیه» «تعلیم» و «حکمت» در مقام وظایفی که باید در آموزش معماری حال حاضر در دانشکده‌ها و محافل علمی معماری مد نظر قرار گیرد (Hojat 2012, 250) گویای این نکته است که باید با توجه به شرایط زمان معمار پرورش داد نه معماری، معمار کسی است که

کنار آموزش مهارت و اقتباس از مصادیق پیش برد. آموزش معماری در نظام سنتی بیشتر بر تربیت مهارتی و حکمتی شاگرد، متکی است (Hojat 2012, 248). مراتب اول آموزش باید به پالایش و پرورش ذهن و استعداد شاگردان بپردازد تا راه آنان را برای طی مراتب بعدی هموار سازد.

در شناخت و آموزش معماری اسلامی ایران در گذشته انتقال اطلاعات و مفاهیم به‌صورت سینه‌به‌سینه و مریدی و مرادی انجام می‌پذیرفت. استادکار ماهر و ورزیده سال‌ها با شاگردان خود به‌طور مستقیم و بدون واسطه در متن جامعه و مردم کوچک‌وبازار کار می‌کرد و شاگرد به مرور با دریافت این تجربه محیطی با یک معماری آشنا با مسائل و تنگناهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و اقلیمی تربیت می‌شد و در همین راستا به بلوغ تخصصی خود می‌رسید (Karimi 2005). تأثیر جهان‌بینی سنتی و عرفانی و اهمیت ادراک شهودی و همراه شدن نظام‌های صنفی با فرقه‌های تصوف و فتوت سبب می‌شد معماران علاوه بر آموزش‌های عملی و نظری، درگیر آموزش‌هایی شوند که هدف آنها پرورش ایدئولوژی عرفانی و اخلاقی و مبانی فکری تشکیل‌دهنده آثار هنری در اندیشه هنرآموز معماری بود (Ghoddusifar, Etesam and Habib 2012).

با توجه به این وادی‌ها، آمیختگی علم و صنعت و حکمت و دین‌باوری و سلوک و جوانمردی و حصول اخلاق الهی در آموزش معماری اسلامی آن‌چنان بوده است که هیچ‌گاه نمی‌توان از فن و صنعت به‌کاررفته در آثار سخن گفت بدون آنکه جان‌مایه‌های اعتقادی و بینشی و ارزش‌های الهی الهام‌دهنده به آنها را مطمح نظر نداشت یا انکار نمود (Nadimi 2007). این بحث در آموزش معماری اسلامی به روش سنتی در گذشته، به صورت مراتب‌گونه بود و هنرآموز طی روند آموزشی خاص خود آنها را فرامی‌گرفت. نکات

رشته تدوین شد: «دست‌یافتن به رویکردی جامع برای معماری در جامعه اسلامی»، «حرکت در مسیر اعتلای فرهنگ اسلامی در معماری» و «عینیت‌بخشی و کالبدی‌کردن ارزش‌های دینی و مفاهیم حکمی اسلامی».

دانشکده معماری در محل چند خانه تاریخی، از جمله گنج‌ای زاده، بهنام، قدکی و صدقیانی، مستقر است (تصویر ۲). قرارگرفتن دانشجویان، اساتید و دیگر افراد ذی‌ربط در فضای دانشکده در مقام محلی برای عرضه و آموزش معماری، زمینه شناخت و زیستن در معماری ارزشمند سنتی را فراهم می‌آورد. «در سرزمین‌های اسلامی که فرهنگ و آثار گران‌بهایی در زمینه هنر و معماری یافت می‌شود، آموزش باید از طریق مواجهه مستقیم شاگرد با این ارزش‌ها صورت گیرد» (Hojat 2003, 68).

۱. عوامل داخلی در دانشکده

در گام اول تجزیه و تحلیل اطلاعات آماری-محاسباتی به‌دست‌آمده، عوامل داخلی در مقام شکل‌دهنده نقاط قوت و ضعف در آموزش معماری اسلامی، مورد تدقیق و ارزیابی قرار می‌گیرد. این ارزیابی مشخص می‌سازد که در روند آموزش معماری اسلامی طبق مؤلفه‌ها و نکاتی که در قسمت مبانی نظری پژوهش ارائه شد، کدام موارد تأثیر مثبت دارد و نقطه قوت و استحکام‌بخش محسوب می‌شود و کدام موارد برعکس تأثیر منفی دارد و نقطه ضعف به‌شمار می‌آید. فهرست این نقاط قوت و ضعف در جدول ۲ آمده است.

بیش به‌کارگیری توانش و دانش خویش را داشته باشد. و با درنظرگرفتن این اهداف توانایی‌ها و مهارت‌های دانش‌آموختگان رشته مهندسی معماری اسلامی، به این شرح پیش‌بینی می‌شود: پرورش و پیشرفت در ابعاد عقلی، معنوی و خلاقیت معماری اسلامی، تقویت روح تفکر علمی، باورهای دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری دانشجویان از طریق آشنایی با اصول اسلامی، خلق ارزش‌های نوین در راستای نوسازی فرهنگ معماری و اعتلای ارزش‌های اصیل فرهنگ اسلامی، بازآفرینی، احیا و نوسازی الگوهای معماری اسلامی.

دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز

رشته کارشناسی ارشد مهندسی معماری اسلامی به‌مثابه یکی از نیازهای ضروری جامعه، اولین بار در سال ۱۳۸۳ در دانشگاه هنر اسلامی تبریز ایجاد شد. این دانشکده ۲۰ استاد تمام‌وقت دارد و تاکنون قریب به ۱۵۰ فارغ‌التحصیل داشته است. دوره کارشناسی ارشد معماری اسلامی دوره‌ای است که معماران را به نحوی پرورش می‌دهد که از طریق مواجهه با معماری اسلامی، تعلق درونی نسبت به دستگاه فکری (نظری)-اجرایی (عملی) آن پیدا کنند و در زمینه ارائه آثاری متناظر با اندیشه، فرهنگ و هویت اسلامی توانمند باشند. در بازنگری برنامه درسی کارشناسی ارشد معماری اسلامی که در سال ۱۳۹۱ در این دانشگاه انجام گرفت، این اهداف برای

تصویر ۲: تصاویر ساختمان‌های بهنام و قدکی دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اسلامی تبریز (www.tabriziau.ac.ir)

Fig. 2: Behnam and Qadaki Buildings, Architecture and Urbanism Faculty, Tabriz Islamic Art University (www.tabriziau.ac.ir)

جدول ۲: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی بر اساس اطلاعات و عملیات محاسباتی - آماری (IFE)

Table 2: The internal factors evaluation matrix based on information and computational-statistical operations

امتیاز وزنی	رتبه	وزن نرمالیزه شده	نقاط قوت	عوامل داخلی
۰/۱۱۵۹۸۸۶۵۷	۳/۰۵۸۸۲۴	۰/۰۳۷۹۱۹۳۶۸	جهت گیری راهبردی دانشگاه (اسلامی شدن) برای فعالیت و تحقیق در این حوزه	برنامه های دانشکده
۰/۱۶۱۶۶۹۳۴۸	۳/۹۴۱۱۷۶	۰/۰۴۱۰۲۰۵۸۱	وجود دوره دکتری معماری اسلامی در دانشکده به عنوان انگیزه ای برای ادامه تحصیل دانشجویان مقاطع پایین این رشته	
۰/۰۷۶۵۶۸۴۳۴	۲/۲۳۵۲۹۴	۰/۰۳۴۲۵۴۲۹۹	وجود مرکز رشد، کتابخانه مجهز و منابع دسترسی	
۰/۱۱۲۵۲۲۵۹۶	۲/۷۰۵۸۸۲	۰/۰۴۱۵۸۴۴۳۸	حسن شهرت دانشگاه و دانشکده در حوزه هنر و معماری اسلامی	
۰/۱۱۹۰۴۸۴۰۹	۲/۸۸۲۳۵۳	۰/۰۴۱۳۰۲۵۰۹	وجود مجله «فیروزه اسلام: پژوهش معماری و شهرسازی اسلامی» در دانشکده	
۰/۱۷۶۷۵۲۵۱۷	۴/۲۹۴۱۱۸	۰/۰۴۱۱۶۱۵۴۵	در دسترس بودن مسئولان دانشکده	
۰/۱۴۴۳۲۲۴۶	۳/۴۷۰۵۸۸	۰/۰۴۱۵۸۴۴۳۸	برگزاری همایش و کنفرانس ها در سطح ملی و بین المللی در این حوزه	
۰/۰۸۰۹۹۶۳۶۸	۲/۱۷۶۴۷۱	۰/۰۳۷۲۱۴۵۴۸	ایجاد رقابت سالم بین دانشجویان به عنوان مختلف از جمله برگزاری مسابقات مختلف در این حوزه	
۰/۱۱۱۵۶۹۰۱۴	۲/۶۴۷۰۵۹	۰/۰۴۲۱۴۸۲۹۴	به روز کردن سرفصل دروس متناسب با نیازهای زمان	
۰/۱۳۱۱۹۶۲۰۶	۳/۱۷۶۴۷۱	۰/۰۴۱۳۰۲۵۰۹	وجود دروس هم راستا با هدف رشته	
۰/۱۷۰۷۴۹۱	۴/۲۳۵۲۹۴	۰/۰۴۰۳۱۵۷۶	حضور تمام وقت اعضای هیئت علمی	اساتید
۰/۱۸۵۶۷۴۷۲۱	۳/۶۴۷۰۵۹	۰/۰۳۸۹۰۶۱۱۸	تناسب شاخص تعداد استاد به دانشجو	
۰/۱۶۴۷۷۸۸۵۲	۴/۲۳۵۲۹۴	۰/۰۴۲۸۵۳۱۱۵	حضور در مکان هویت مند معماری و امکان آشنایی دانشجویان با فضاها و معماری سنتی در محیط آموزشی	محیط آموزشی
۱/۷۵۱۸۳۶۶۸۱			جمع کل امتیاز وزن نقاط قوت	
			نقاط ضعف	
۰/۱۳۱۰۸۰۱۱۷	۳/۰۵۸۸۲۴	۰/۰۴۲۸۵۳۱۱۵	عدم وجود سند چشم انداز توسعه برای این رشته	برنامه های دانشکده
۰/۱۳۴۸۲۸۱۰۷	۳/۵۲۹۴۱۲	۰/۰۳۸۲۰۱۲۹۷	مشخص نبودن جایگاه این رشته در دانشکده و عدم تفکیک مشخص آن با رشته معماری	
۰/۱۹۷۳۴۹۸۷۳	۵	۰/۰۳۹۴۶۹۹۷۵	عدم تفاوت چشمگیر میان دروس و نحوه تدریس اساتید معماری اسلامی با معماری	

عوامل داخلی	نقاط قوت	وزن نرمالیزه شده	رتبه	امتیاز وزنی
W4	نبود اولویت برای حمایت از پژوهش‌ها در حوزه معماری اسلامی	۰/۰۴۱۴۴۳۴۷۳	۲/۹۴۱۱۷۶	۰/۱۲۱۸۹۲۵۶۹
W5	نداشتن مشاور مناسب برای راهنمایی دانشجویان معماری اسلامی	۰/۰۴۳۱۳۵۰۴۴	۳/۱۷۶۴۷۱	۰/۱۳۷۰۱۷۱۹
W6	نداشتن امکانات تخصصی از لحاظ پژوهشگاه و مرکز اسناد در دانشکده	۰/۰۴۰۳۳۸۳۱	۲/۸۸۲۳۵۳	۰/۱۱۵۳۹۱۶۳۲
W7	عدم اطمینان قلبی اعضای هیئت علمی نسبت به تحقق‌پذیری معماری اسلامی	۰/۰۳۷۲۱۴۵۴۸	۳/۱۱۷۶۴۷	۰/۱۱۶۰۲۱۸۲۵
W8	کمبود اساتید با تخصص حوزه معماری اسلامی در این دوره‌ها	۰/۰۳۹۷۵۱۹۰۳	۳/۷۰۵۸۸۲	۰/۱۴۷۳۱۵۸۷۶
W9	عدم رعایت آداب و شئون اسلامی از نظر تقویت رابطه بین حکمت نظری و عملی در رفتار و سلوک اساتید	۰/۰۳۵۵۲۲۹۷۷	۳/۲۹۴۱۱۸	۰/۱۱۷۰۱۶۸۶۶
W10	نداشتن مرجعیت نظری و اهداف واحد مشخص در بین اساتید	۰/۰۴۰۳۳۸۳۱	۳/۲۹۴۱۱۸	۰/۱۳۱۸۷۶۱۵۱
W11	ناتوانی اساتید و مسئولان دانشکده در برقراری ارتباط صمیمی با دانشجویان (رابطه استاد و شاگردی)	۰/۰۴۰۸۷۹۶۱۷	۳/۳۵۲۹۴۱	۰/۱۳۷۰۶۶۹۵
W12	ناکافی بودن فضای تحقیق و پژوهش دانشجویان در محیط دانشکده	۰/۰۳۸۹۰۶۱۱۸	۳/۱۱۷۶۴۷	۰/۱۲۱۲۹۵۵۴۴
جمع کل امتیاز وزن نقاط ضعف				۰/۶۰۸۱۵۲۷۰۶
جمع بندی				۳/۳۵۹۹۸۹۳۸۶

همان‌طوری که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، با بررسی‌های انجام شده ۱۳ نقطه قوت و ۱۲ نقطه ضعف در روند آموزش معماری اسلامی بر حسب مبانی نظری و مؤلفه‌های به دست آمده استخراج شده است. این امر گویای پایین بودن وزن نقاط ضعف نسبت به نقاط قوت و جمع امتیاز وزنی آن در روند آموزش این رشته است.

بر اساس اطلاعات به دست آمده ۱۰ طبق جدول ۳، بر اساس اطلاعات به دست آمده ۱۰ فرصت و ۲۳ تهدید شناسایی شده است. این موضوع نشان می‌دهد که آموزش معماری اسلامی با تهدیدهایی به تعداد بیش از دو برابر فرصت‌های موجود مواجه است. همین یافته‌ها اهمیت و ضرورت پرداختن به این موضوع را به روشنی نمایان می‌سازد. فرصت‌ها باید سطح مانور و کاربرد بیشتری بیابند و در مقابل نیز باید در حد توان جلوی تهدیدها را گرفت و حوزه‌های عملکرد آنها را کاهش داد.

همان‌طوری که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، با بررسی‌های انجام شده ۱۳ نقطه قوت و ۱۲ نقطه ضعف در روند آموزش معماری اسلامی بر حسب مبانی نظری و مؤلفه‌های به دست آمده استخراج شده است. این امر گویای پایین بودن وزن نقاط ضعف نسبت به نقاط قوت و جمع امتیاز وزنی آن در روند آموزش این رشته است.

۲. عوامل خارج از دانشکده

در گام دوم، طبق همان روندی که در بالا در مورد عوامل داخلی ذکر شد، عوامل خارجی نیز بر مبنای فرصت‌ها و

جدول ۳: ماتریس ارزیابی عوامل خارجی در روند آموزش معماری اسلامی^۱ (EFE)

Table 3: External factors evaluation matrix in the process of Islamic architecture education (EFE)

امتیاز وزنی	رتبه	وزن	فرصت ها	عوامل خارجی
۰,۱۰۳۵۱۲۳۴	۳,۶۴۷۰۵۹	۰,۰۲۸۳۸۲۴۱۶	اسلامی بودن نظام و اعتقاد مسئولان در کشور	اجتماعی - فرهنگی
۰,۰۹۳۸۸۴۱۶۱	۳,۱۷۶۴۷۱	۰,۰۲۹۵۵۶۱۲۵	تأکید اسناد بالادستی بر لزوم اسلامی شدن معماری کشور	
۰,۰۹۲۱۸۹۵۰۱	۳	۰,۰۳۰۷۲۹۸۳۴	پتانسیل فرهنگی و ارزش های دینی و مذهبی حاصل در جامعه	
۰,۰۸۰۵۳۴۰۰۶	۲,۷۶۴۷۰۶	۰,۰۲۹۱۲۹۳۲۱	ترویج تربیت اسلامی در جامعه و تقویت نگرش مثبت به دین در بُعد علمی و عملی در سطح ملی	
۰,۰۷۰۲۹۷۰۰۵	۲,۳۵۲۹۴۱	۰,۰۲۹۸۷۶۲۲۷	نمود ارزش های معماری اسلامی در زندگی و فضاهای روزمره مردم	
۰,۰۸۴۲۳۰۸۷۵	۲,۵۸۱۲۳۵	۰,۰۳۲۵۴۳۷۴۷	بها دادن دانشکده های خارج از کشور به امور تخصصی معماری اسلامی در کشورهای اسلامی	دینی
۰,۰۸۰۶۴۰۷۰۷	۲,۸۱۲۳۵۳	۰,۰۳۱۹۰۳۵۴۲	وجود امکان تحصیل در مقاطع تکمیلی و عالی در سایر دانشگاه ها	
۰,۰۹۵۷۱۰۶۲۷	۳	۰,۰۳۱۶۹۰۱۴۱	برگزاری همایش های ملی و بین المللی معماری اسلامی در مراکز آکادمیک	
۰,۰۹۱۳۳۲۱۷۱	۳,۶۴۷۰۵۹	۰,۰۳۳۳۹۷۳۵۴	وجود مجلات تخصصی علمی - پژوهشی و مراکز تحقیقی از قبیل قطب علمی معماری اسلامی علم و صنعت	
۰,۱۰۳۵۱۲۳۴	۳,۶۴۷۰۵۹	۰,۰۲۸۳۸۲۴۱۶	داشتن نمونه های معماری ارزشمند جهت مطالعه و تحقیق در داخل کشور	
۰,۹۱۴۱۴۳۵۰۶	-	-	جمع کل امتیاز وزنی فرصت ها	
تهیدها				
۰,۰۹۴۷۵۰۳۲	۳	۰,۰۳۱۵۸۱۳۴۴	دوگانگی و تضاد ظاهر و باطن فرهنگی در جامعه (عدم اعتقاد قلبی و عملی به فرهنگ و الزامات شرعی)	اجتماعی - فرهنگی
۰,۰۹۰۳۸۱۸۶۳	۲,۹۴۱۱۷۶	۰,۰۳۰۷۲۹۸۳۴	مترادف بودن فرهنگ اسلامی و دینی با تحجر در باور عمومی جامعه (برابری اسلام با تحجر و رکود فرهنگی در بخشی از جامعه)	
۰,۰۷۳۹۱۲۲۷۹	۲,۷۰۵۸۸۲	۰,۰۲۷۳۱۵۴۰۸	پایبندی اندک برخی خانواده ها به الزامات دینی	
۰,۱۲۱۱۶۸۱۸۶	۳,۸۲۳۵۲۹	۰,۰۳۱۶۹۰۱۴۱	بمباران تبلیغاتی فرهنگ و سبک زندگی غربی از طریق رسانه های جمعی	
۰,۱۰۲۹۸۵۱۱۲	۳,۲۹۴۱۱۸	۰,۰۳۱۲۶۳۳۳۸	بحران هویت معماری امروز و حل آن با توجه به معماری اسلامی	
۰,۱۰۴۴۶۶۳۷	۳,۳۵۲۹۴۱	۰,۰۳۱۱۵۶۶۳۷	نبود رویه عملی و نظری مناسب، مشخص و واحد در سازمان ها و مدیران نسبت به معماری اسلامی	

۰,۱۰۷۰۲۰۹۱۳	۳,۴۷۰۵۸۸	۰,۰۳۰۸۳۶۵۳۴	برداشت غلط و پیش‌داوری درباره رشته از سوی عموم مردم از نظر تاریخی و سنتی بودن رشته (تصور عدم وجود تفاوت بین باستان‌شناسی، مرمت و معماری اسلامی در بین عموم مردم)	T7	علمی
۰,۱۰۴۸۴۲۹۶۲	۳,۴۱۱۷۶۵	۰,۰۳۰۷۲۹۸۳۴	فقدان بسترهای لازم جهت تحقق معماری اسلامی در جامعه (قوانین مقررات، وسایل زندگی، الگو و...)	T8	
۰,۰۸۳۲۲۶۶۳۳	۳	۰,۰۲۷۷۴۲۲۱۱	اعتقاد برخی از مردم به علمی و منطقی نبودن مقوله‌های دینی از جمله معماری اسلامی	T9	
۰,۱۰۲۹۸۵۱۱۲	۳,۲۹۴۱۱۸	۰,۰۳۱۲۶۳۳۳۸	نبود رویه مشخص در حوزه نظر و عمل و عدم توانایی تبدیل نظر به عمل در رشته معماری اسلامی (تناقض نظر و عمل)	T10	
۰,۰۷۱۷۹۷۰۹۳	۲,۴۱۱۷۶۵	۰,۰۲۹۷۶۹۵۲۶	نپذیرفتن رهیافت‌های آموزشی کسب‌شده از سوی فرهنگ جامعه مادی‌شده معاصر	T11	
۰,۱۰۲۴۵۷۸۸۵	۳,۱۱۷۶۴۷	۰,۰۳۲۸۶۳۸۵	عدم استقبال دانشگاه‌های برتر کشور از راه‌اندازی این رشته	T12	
۰,۰۸۱۴۱۸۹۹۵	۲,۷۶۴۷۰۶	۰,۰۲۹۴۴۹۴۳۴	عدم امکان کار و ادامه تحصیل در کشورهای غربی (غیراسلامی) با مدرک معماری اسلامی	T13	
۰,۰۸۱۴۱۸۹۹۵	۲,۷۶۴۷۰۶	۰,۰۲۹۴۴۹۴۳۴	مخالفت اکثر محققان و اساتید و متخصصان مسلمان دانشگاه‌ها با این رشته	T14	
۰,۰۷۶۶۳۱۲۴۲	۳,۵۸۱۲۳۵	۰,۰۲۷۲۰۸۷۰۷	عدم وجود سؤالات جداگانه و متناسب با سرفصل‌های این رشته در کنکور و سؤالات مناسب در زمان ورود و انتخاب دانشجو	T15	
۰,۰۹۹۵۲۵۱۸۱	۳,۴۱۶۶۶۷	۰,۰۲۹۱۲۹۳۲۱	جذب رتبه‌های پایین در کنکور این رشته	T16	
۰,۰۸۷۹۷۱۶۸	۲,۸۲۳۵۲۹	۰,۰۳۱۱۵۶۶۳۷	نبود ارتباطات منظم با دانشگاه‌های مختلف دنیا که در این زمینه فعالیت دارند	T17	
۰,۱۰۲۶۰۸۵۲۱	۳,۵۸۱۲۳۵	۰,۰۲۸۵۹۵۸۱۷	نبود کتاب‌های درسی مرتبط با معرفی این حوزه قبل از دانشکده	T18	
۰,۰۸۲۲۴۷۴۹۶	۲,۸۲۳۵۲۹	۰,۰۲۹۱۲۹۳۲۱	عدم آشنایی دانشجویان و اساتید با اساتید مطرح بین‌المللی این رشته	T19	
۰,۰۹۱۸۲۵۴۶۳	۳,۲۲۵۲۹۴	۰,۰۲۸۳۸۲۴۱۶	نگاه سودانگاران به معماری در تقابل با معماری اسلامی	T20	اقتصادی (اشتغال و درآمدزایی)
۰,۰۸۴۵۳۳۱۴۸	۳,۰۵۸۸۲۴	۰,۰۲۷۶۳۵۵۱	آشنا نبودن سازمان‌ها و انجمن‌های کارآفرینی مختلف با این رشته	T21	
۰,۰۹۶۳۵۰۸۳۲	۳	۰,۰۳۲۱۱۶۹۴۴	نبود جذابیت و فرصت برای بهره‌گیری از توانمندی‌های دانش‌آموختگان این رشته در بازار کار	T22	
۰,۰۹۳۴۹۵۰۱۶	۲,۸۱۲۳۵۳	۰,۰۳۲۴۳۷۰۴۷	عدم حمایت سازمان‌ها از دانش‌آموختگان این رشته و نبود عرصه‌های تخصصی برای فعالیت آنها	T23	
۲,۱۵۹۰۲۰۲۹۸	-	-	جمع کل امتیاز وزنی تهدیدها		
۳,۰۷۳۱۶۳۸۰۵	-	۱			جمع بندی

نتیجه‌گیری و ارائه راهبردها

نمودن متناسب نظام آموزش معماری اسلامی باشد که اکنون با روند کندی در حال انجام است. این راهبردهای ارائه‌شده قابلیت استفاده در نظام آموزشی را دارد. آموزش معماری اسلامی با انگیزه‌بخشی به دانشجویان قادر است معماری مطلوب را به همراه داشته باشد که در کنار اعتلای آموزش و نوع معماری، اعتلای نوع و نحوه زندگی افراد و جامعه را نیز دربرمی‌گیرد. تقویت انگیزه دانشجویان با تقویت جایگاه و موقعیت رشته در جامعه حاصل می‌شود که لازمه آن افزایش قابلیت‌ها و ظرفیت‌های دانشگاه در زمینه پیشرفت در حوزه‌های علمی و پژوهشی معماری اسلامی است.

بر اساس اطلاعات و دسته‌بندی‌ها و ماتریس‌های ارائه‌شده، راهبردهایی جهت بهره‌مندی از نقاط قوت و کاهش نقاط ضعف و بهره‌گیری مناسب از فرصت‌ها و محدودکردن تهدیدهای مربوط به روند آموزش معماری اسلامی، در مقام خروجی اساسی این مقاله، به دست آمده است (جدول ۴). توجه به این موضوعات در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌های آموزشی، موجب تقویت انگیزه دانشجویان و اعتلای آموزش این رشته در سطح دانشکده و همچنین جامعه خواهد شد. تقویت انگیزه دانشجویان می‌تواند راهکاری برای متحول

جدول ۴: راهبردهای فرصت و ضعف
Table 4: Opportunity and weakness strategies

راهبردهای فرصت قوت (SO)	راهبردهای فرصت ضعف (WO)
<p>۱- بهره‌گیری از حضور تمام‌وقت اعضای هیئت علمی و تخصص آنها جهت مطالعه نمونه‌های معماری اسلامی ارزشمند داخل کشور و تقویت ارتباط با دانشجویان با هدف ترویج تربیت اسلامی.</p> <p>۲- برقراری ارتباط بین دانشجویان معماری اسلامی و دانشکده‌های خارج از کشور که به معماری اسلامی بها می‌دهند.</p> <p>۳- برنامه‌ریزی جهت مشارکت و حضور دانشگاه و اعضای هیئت علمی و دانشجویان دکتری در همایش‌های ملی و بین‌المللی معماری اسلامی کشور.</p> <p>۴- برنامه‌ریزی برای حضور اعضای هیئت علمی در تهیه اسناد بالادستی با توجه به راهبردهای دانشگاه برای فعالیت و تحقیق در این حوزه.</p> <p>۵- بهره‌مندی از موقعیت دانشگاه و دانشکده در حوزه هنر و معماری اسلامی جهت حضور فعال در مجلات تخصصی علمی-پژوهشی و مراکز تحقیقاتی از قبیل قطب علمی معماری اسلامی علم و صنعت.</p>	<p>۱- استفاده از دانشکده‌های خارج از کشور که در زمینه معماری اسلامی تخصص دارند جهت تربیت اساتید با تخصص معماری اسلامی.</p> <p>۲- برنامه‌ریزی جهت ایجاد ارتباط با سایر دانشگاه‌های کشور و مراکز تحقیقاتی از قبیل قطب معماری اسلامی علم و صنعت جهت تهیه سرفصل‌های دروس مرتبط با این رشته.</p> <p>۳- بهره‌گیری از ارزش‌های دینی و مذهبی در جامعه جهت ایجاد رابطه بین حکمت نظری و عملی در رفتار و سلوک اساتید.</p>
راهبردهای تهدید ضعف (WT)	راهبردهای تهدید فرصت (ST)
<p>۱- ایجاد انگیزه در اعضای هیئت علمی نسبت به تحقق‌پذیری معماری اسلامی با هدف تقویت بسترهای لازم برای تحقق معماری اسلامی در جامعه.</p> <p>۲- ایجاد شرایط مناسب برای اعضای هیئت علمی در سازمان‌ها و ادارات جهت ایجاد پیوند بین تئوری و عمل و کاهش بحران هویت معماری امروز و حل آن به کمک معماری اسلامی.</p> <p>۳- برنامه‌ریزی سند چشم‌انداز توسعه برای این رشته و تدوین سرفصل دروس متناسب با نیازهای جامعه اسلامی.</p> <p>۴- تخصیص بودجه لازم برای حمایت از پژوهش‌ها در حوزه معماری اسلامی جهت حضور فعال در عرصه بین‌المللی.</p>	<p>۱- بهره‌گیری از نقاط قوت دانشکده جهت شناساندن اهداف و راهبردهای رشته معماری اسلامی به عموم مردم و ایجاد بسترهای لازم جهت تحقق معماری اسلامی در جامعه.</p> <p>۲- برنامه‌ریزی برای برگزاری همایش‌ها و نشست‌های معماری اسلامی جهت ایجاد گفت‌وگوهای عملی و نظری مناسب جهت دستیابی به رویه مشخص و واحد در سازمان‌ها و مدیران در قبال معماری اسلامی.</p> <p>۳- برنامه‌ریزی برای توسعه مرکز رشد و مجله فیروزه اسلام جهت جذب دانشگاه‌های برتر کشور برای راه‌اندازی این رشته.</p> <p>۴- استفاده از وجود دوره دکتری معماری اسلامی جهت ایجاد ارتباطات منظم با دانشگاه‌های مختلف دنیا که در این زمینه فعالیت دارند.</p>

پی‌نوشت‌ها

۱. تدوین نظرات مبتنی بر جهان‌بینی اسلامی، گنجاندن پیوست‌های اخلاق اسلامی و حرفه‌ای، تدوین متون آموزشی در زمینه هنر بر اساس مبانی اسلامی، هدایت و حمایت از پایان‌نامه‌ها با رویکرد معرفی ارزش‌های دینی و انقلاب اسلامی، تأسیس و تشویق حوزه‌های میان‌رشته‌ای هنر و دیگر رشته‌های علوم بر اساس آموزه‌های اسلامی به ویژه فلسفه، حکمت، فقه و اخلاق، تدوین منشور اخلاقی و حرفه‌ای بر اساس مبانی اسلامی.
۲. در حال حاضر در دانشگاه‌های دیگر چون هنر اصفهان و آستان قدس رضوی اقدام به جذب دانشجو در این رشته کرده‌اند. رشته معماری اسلامی در چند دانشگاه خارج از کشور چون دانشگاه قطر و ام‌آی‌تی و چند دانشگاه دیگر نیز وجود دارد. در این دانشگاه‌ها معماری اسلامی به شکل تاریخی و سبکی مورد آموزش و تحقیق قرار می‌گیرد که از نظر محتوایی با این رشته در ایران تفاوت‌های اساسی دارد. به ویژه زمانی که مباحث حکمی شالوده اصلی رشته را تشکیل می‌دهد.

فهرست منابع

- Agasharifiane Esfehni, Mehrdad and Ahmad Aminpour. 2016. Magnanimity Letter of Architecture: Fourteen main principles of professional ethics in architecture and urbanism, *Journal of Research on Islamic Architecture and Urbanism* 1(1): 81–99 [in Persian].
- Biehler, Robert Fredrick. 1993. *Psychology Applied to Teaching*. Translated by Parvin Kadivar. 1992. Tehran: University Publications Center [in Persian].
- David, D., and R. DiGiuseppe. 2012. Social and cultural aspects of rational and irrational beliefs: A brief re-conceptualization. In *Rational and irrational beliefs: Research, theory, and clinical practice*. Eds. Steven Jay Lynn, Albert Ellis and Daniel David. New York: Oxford University Press.
- Dryden, W., and R. Branch. 2008. *The fundamentals of rational emotive behavior therapy: a training handbook*. Chichester: Wiley.
- Ellis, A., and W. Dryden. 1997. *The practice of rational emotive behavior therapy*: 2nd edition. New York: Springer.
- Fereydooni, Ali. 2007. *Political Thought of Ikhwan Al-Safā*. Qom: Bosstan-E-Ketab [in Persian].
- Gagne, Robert. 1989. *Conditions of Learning and Instruction Theory*. Translated by: Arman Najafi Zand. Tehran: Roshd Press [in Persian].
- Glover, John A. 1990. *Educational Psychology*. Translated by Ali Naghi Kharrazi. Tehran: University of Tehran Press [in Persian].
- Herlo Dorin. 2015. *Improving efficiency of learning in education master programs, by blended learning. Procedia—Social and Behavioral Sciences* 191: 1304–9.
- Hojat, Isa. 2003. Architecture Education and the Depreciation of Values. *HONAR-HA-YE-ZIBA* (14): 63–70 [in Persian].
- Hojat, Isa. 2012. *Tradition and Innovation in Architecture training*. Tehran: University of Tehran Press [in Persian].
- Howell, R. T. 2005. Professor's Role in Motivating Students to Attend class. *Journal of Industrial Teacher Education* 42 (3): 2–10.
- Kadivar, Parvin. 2014. *Educational Psychology*. 16th Edition. Tehran: Madreseh Publication [in Persian].
- Karimi, F. 2005. Space of Architecture Education and Selection Criteria. *In the Articles of the Second Conference on Architectural Education*. Edited by Amir Saeed Mahmoodi. 56–69. Tehran: Negahe Emruz [in Persian].
- Kaveh, Mohammad Hosein. 2010. Motivation and Learning. *Interdisciplinary Journal of Virtual Learning in Medical Sciences* 1(1): 23–29 [in Persian].
- Molavi, P., Kh. Rostami, and A. Fadaieenaieeni. 2007. Factors in reducing the motivation of students of medical sciences. *Journal of Medical Council of Islamic Republic of Iran* 25 (1): 53–58 [in Persian].
- Nadimi, Hadi. 2007. *Kelk-e-Doost (Ten Essay on Art and Architecture)*. Isfahan: Cultural and Recreational Organization of the City of Isfahan [in Persian].
- Nikkar, Mohammad. Eesa Hojat and Abbas Ali Izadi. 2013. An Explanation to the Goal Construct and its Application in Generating Motivation in Architecture Novice. *Journal of Iranian Architecture Studies* (3): 85–106 [in Persian].
- Noghrekar, Abdolhamid. 2008. *An Introduction to Islamic Identity in Architecture and Urbanism*. Tehran: Payam Sima Publishers [in Persian].
- Noghrekar, Salman. 2014. Scientific Report: The Role of Architectural Schools in the Map of the Way to Implementing the "Perfect Architecture of Islamic Iran" (Case Study: Faculty of Architecture and Art of Kashan University). *Journal of Iranian Architecture Studies* 1(5): 151–58 [in Persian].
- Ozer, Ebru Albayrak, and Akgun Ozcan Erkan. 2015. The effects of irrational beliefs on academic motivation and academic self-

efficacy of candidate teachers of computer and instructional technologies education department. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 197: 1287–92.

Parsa, Mohammad. 1996. *Motivation and Emotion*. Tehran: Payam Noor Publications [in Persian].

Pirnia, Mohammad Karim. 1993. *Schools of Iranian Architecture*. Edited by: Gholam Hossein Memarian. Tehran: Islamic Art Publications [in Persian].

Sayegh, Samir. 1999. Religious Art: Testimony or Message. *Proceedings of the First International Conference of Religious Art*. Tehran, November 1995. Tehran: Islamic Republic of Iran Broadcasting [in Persian].

Seyedhadi Ghoddusifar, Iraj E'tesam, Farah Habib. 2012. Iranian Traditional Architecture Education and Place of Subjective Perception in it. *Journal of Iranian Architecture Studies* 1(1): 39–58 [in Persian].

Shuari Nizhad, Ali Akbar. 1989. *Psychological Foundations of Education*. Tehran: Institute of Cultural Studies and Research Publishers [in Persian].

Slavin, Robert E. 2006. *Educational Psychology: Theory and Practice*. Translated by: Yahya Seyyed Mohammadi. 2014. Tehran: Ravan Publication [in Persian].

Spaulding, Cheryl Lynn. 1992. *Motivation in the Classroom*. Translated by: MohammadReza Nayeenian and Esmail Biabangard. 1998. Tehran: Madreseh Publication [in Persian].

Standage M., and D. C. Treasure. 2002. Relationship among achievement goal orientations and multidimensional situational motivation in physical education. *Br J Educ Psychol* 72 (1): 87–103.

Talebzadeh Shoshtari, Leila and Hadi Pourshafaie. 2011. Attributions of Successful Professors in Promoting Academic Motivation in Birjand University Students. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*. 17(2): 81–98 [in Persian].

www.tabriziau.ac.ir

An Assessment of the Status Quo and Suggesting Some Strategies to Motivate the Postgraduate Students of Islamic Architecture at Tabriz Islamic Art University

Parisa Hashempour*

Assistant Professor, Faculty of Architecture and Urbanism, Tabriz Islamic Art University, Tabriz, Iran.

(Received 28 Apr 2017, Accepted 12 Oct 2017)

The Islamic Architecture is a course that educates the architects in such a way that through encountering the Islamic architecture they develop an internal association with the intellectual (theoretical)-operational (practical) system and gain a special ability in producing works of arts in accordance with the Islamic ideas, culture, and identity. The aim and ideal of the Islamic Architecture Engineering course is to satisfy the needs and requirements of the Islamic nations to create a kind of architecture that is appropriate to the Iranian-Islamic culture. If architecture is the sign and manifestation of Islamic Identity, then the Islamic architecture can pave the way for reaching the excellence in the society.

The necessity of this field in upstream documents such as the Twenty Year Vision Document and the Five Year Plan, and its newness, becomes more important encouraging students to continue in this field. Providing the necessary facilities to achieve this goal by investigating the current status and designing the optimum situation provides the possibility of planning for the future in the university. Regarding the role of awareness raising in Islamic architecture education, the student's inner interest plays an important role in accepting and admission of the field. This helps to improve the status of the field and the acceptance of the discipline in the community.

Creating motivation for the education of Islamic architecture has three factors which influence either directly or indirectly the success of the education. The aim of the present study is to determine the strate-

gies for motivating the students of Islamic architecture. Considering the nature and method of data collection in the study and considering the present tools, i.e. questionnaire, the present study adopts the survey method. In order to correlate the ideas to reach a common idea after getting the views of the interested parties (professors, students, and graduates) using questionnaires, the Delphi method was applied. Finally, to investigate the affecting factors on the motivation, matrices were developed to evaluate the internal and external factors. To normalize the coefficients of the matrices, SPSS solution was used. The SWOT Model was used to present the strategies. With the faculty assumed as having the pivotal role in creating motivation, the influencing factors on the motivation are classified as internal factors including the professors, the faculty's programs and the place of education, and external factors consisting of socio-cultural setting, scientific setting, and economic conditions. The results suggested sentence of 13 strength and 12 weak points in the present trend and method of Islamic architecture education, and 10 opportunities and 23 threats were identified. In the end, the strategies of Opportunities (SO), Weakness Opportunities (WO), Threat of Weaknesses (WT), and Opportunity of Threat (ST) were offered to improve the motivation of the students.

Keywords: Islamic architecture, Faculty, Appraisal of factors, Strategy, Motivation.

* Corresponding author. E-mail: p.hashempour@tabriziau.ac.ir